

Cicerowedstrijd: tweede ronde 2014-2015

Pro Marcello, IV.10-12: Caesar overtreft zichzelf

Marcus Claudius Marcellus (95-45 v.C.) was een republikein in hart en nieren. Tijdens zijn consulaat in 51 v.C. diende hij een voorstel in om Caesar terug te roepen uit Gallië en in de Romeinse Burgeroorlog koos hij resoluut de kant van Pompeius. Na de nederlaag van Pompeius in Pharsalia (48 v.C.), trok Marcellus zich in ballingschap terug op Lesbos. Twee jaar later mocht Marcellus alweer terugkeren naar Rome. Caesar gaf hem amnestie op vraag van de senaat.

Ter gelegenheid van Caesars vergevingsgezinde daad sprak Cicero zijn redevoering Pro Marcello (46 v.C.) uit in bijzijn van de senatoren (en Caesar). In onderstaand fragment paait Cicero Caesar door de daad volledig aan hem toe te schrijven. Toch zwaait hij niet alleen met lof. Tussen de regels door stelt Cicero Caesar op meesterlijke wijze voor als een heerszuchtige dictator. Cicero spreekt als volgt:

Hunc tu igitur diem tuis maximis et innumerabilibus gratulationibus iure antepones. Haec enim res unius est propria C. Caesaris: ceterae duce te gestae magnae illae quidem, sed tamen multo magnoque comitatu. Huius autem rei tu idem es et dux et comes: quae quidem tanta est, ut tropaeis et monumentis tuis adlatura finem sit aetas,—nihil est enim opere et manu factum, quod non conficiat et consumat vetustas—, at haec florescet cotidie magis, ita ut quantum tuis operibus diuturnitas detrahet, tantum adferat laudibus. Et ceteros quidem omnis victores bellorum civilium iam ante aequitate et misericordia viceras: hodierno vero die te ipsum vicisti. Vereor ut hoc, quod dicam, perinde intellegi possit auditum atque ipse cogitans sentio: ipsam victoriam vicisse videris, cum ea quae illa erat adepta victis remisisti.

5

10 Nam cum ipsius victoriae condicione omnes victi occidissemus, clementiae tuae iudicio conservati sumus. Recte igitur unus invictus es, a quo etiam ipsius victoriae condicio visque devicta est.

Atque hoc C. Caesaris iudicium, patres conscripti, quam late pateat attendite. Omnes enim, qui ad illa arma fato sumus nescio quo rei publicae misero funestoque compulsi, etsi aliqua culpa tenemur erroris humani, scelere certe liberati sumus.

15

Teksthulp

- r 1 **tu:** C. (=Gaius) Caesar, zoals alle vormen in de 2de pers. enk.
gratulatio: ‘dankfeesten’
iure: ‘met recht en reden; terecht’.
anteponere: + dat ‘de voorkeur geven aan’
- r 2 **est propria:** gezegde bij *res*. Kan vertaald worden met ‘is de verdienste van’.
duce te: ‘onder jouw bevel’, parallel met tweede losse ablatief *multo magnoque comitatu*
- r 3 **multo magnoque:** het ene wijst op kwantiteit, het andere op kwaliteit.
comitatus, -us: ‘begeleiding, gezelschap, hulp,...’ of ‘begeleiders, gezellen,...’
et dux et comes: cf. *duce* en *comitatu* uit de voorgaande zin
quidem: verklarend. ‘namelijk’
- r 4 **tanta:** ‘zo groot... dat’. *at* volgt pas op regel 5.
ut: concessieve *ut*. ‘ook al’. De zin van *nihil* tot *vetustas* is een gedachte van Cicero bij de concessieve bijzin.
adferre/afferre finem: + dat ‘een einde maken aan; een punt zetten achter’
- r 5 **conficere, io:** ‘omverwerpen’
vetustas, -atis: ‘tijd, verval, ouderdom’
haec: verwijst dus naar *quae (tanta)* op r. 4, en naar *rei* op dezelfde regel.
ita ut...: ‘zozeer dat...; op die manier dat...’, andere optie: nieuwe zin beginnen en *ita ut* onvertaald laten.
- r 6 **detrahere, -o:** ‘afbreuk doen aan; wegnemen van’. Staat tegenover *adferre*.
laus: vertalen als enkelvoud: ‘roem, eer, verheerlijking’
- r 7 **omnis:** acc. ml. mv. = woord van derde verbuiging op -es.

- bellum civile:** 'burgeroorlog'
- r 8 **vereor ut** = vereor ne non (!)
- perinde:** 'op dezelfde manier'
- intellegi auditum:** *auditum* is een supinum op -um dat het doel van *hoc* uitdrukt; Samen misschien te vertalen als 'overkomen (bij de toehoorder)'
- r 9 **adipiscor**, adipisci, adeptus sum: 'behalen, verwerven'
- r 10 **cum:** adversatief 'terwijl'. De bijzin drukt een irrealis uit
- condicione...** 'gezien de situatie/omstandigheden van...', 'zoals gebruikelijk is bij...'
- r 12 **devincere**, -o, -vici, -victum: 'verslaan'
- r 13 **patres conscripti:** geijkte aanspreking van de senatoren: 'Heren Senatoren'.
- attendere**, -o: 'opmerken'
- patere**, -eo: met *late*: 'breed van toepassing zijn; ver strekken'
- quam:** leidt indirecte vraag in. 'hoe'
- r 14 **qui:** hierop volgt een werkwoord in 1e pers. mv. *omnes... qui...* 'wij allen, die...'
- nescio qui...:** gebruikt als tussenwerpsel 'ik weet niet welk'
- sumus:** hoort bij *compulsi*.
- compellere ad + acc:** pass. 'tot iets gedreven/aangezet/bewogen worden'
- fato... quo... misero funestoque**
- r 15 **tenere**, -eo: pass. + abl. 'niet vrij zijn van; vatbaar zijn voor; onderhevig zijn aan'
- error**, -is: 'het dwalen'
- liberare**, -o: + abl. 'vrijspreken van'

Werkvertaling

Deze dag verkies jij dus boven de grootse en ontelbare dankfeesten in jouw naam, en terecht. Deze daad is immers enkel en alleen de verdienste van Gaius Caesar: al die andere wapenfeiten onder jouw bevel waren groots, dat wel, maar groots en machtig waren ook je bondgenoten. Van deze daad daarentegen ben jij zelf zowel bevelhebber als bondgenoot: ook al brengt de tijd een einde aan jouw trofeeën en gedenktekens, - want er is geen werk van mensenhanden dat de ouderdom niet omverwerpt en vernietigt -, deze daad is zo groots dat ze dag na dag meer zal bloeien. Hoe meer de tand des tijds jouw werkstukken vernielt, hoe meer het jouw roem zal vergroten. Alle andere overwinnaars in burgeroorlogen had jij al eerder door uw rechtvaardigheidsgevoel en medelijden overwonnen, maar vandaag overwon je jezelf.

Ik vrees dat wat ik ga zeggen anders kan overkomen dan wat ik in mijn hoofd heb: zelfs de overwinning heb je overwonnen, zo lijkt het wel, omdat je de dingen die je verworven had aan de overwonnenen teruggaf. Want hoewel wij allen als overwonnenen hadden moeten sterven, zoals dat gebruikelijk is bij een overwinning, werden wij door jouw milde oordeel gespaard. Dus waarlijk de enige onoverwinnelijke ben jij, die over het lot en de kracht van de overwinning zelf gezegevierd hebt.

En dat oordeel van Gaius Caesar, heren senatoren, merk op hoe ver het strekt: want wij allen, die tot die wapenfeiten zijn gedwongen door ik weet niet welk ellendig en verderfelijk lot van de staat, zijn niet vrij van enige schuld van menselijk dwalen. Maar van misdaad worden we alleszins vrijgesproken.